

Magyar Közigazgatási és Polgármesteri Szövetség
Budapest, V. kerület, Királyi utca 1-3.

Archiwum: 94

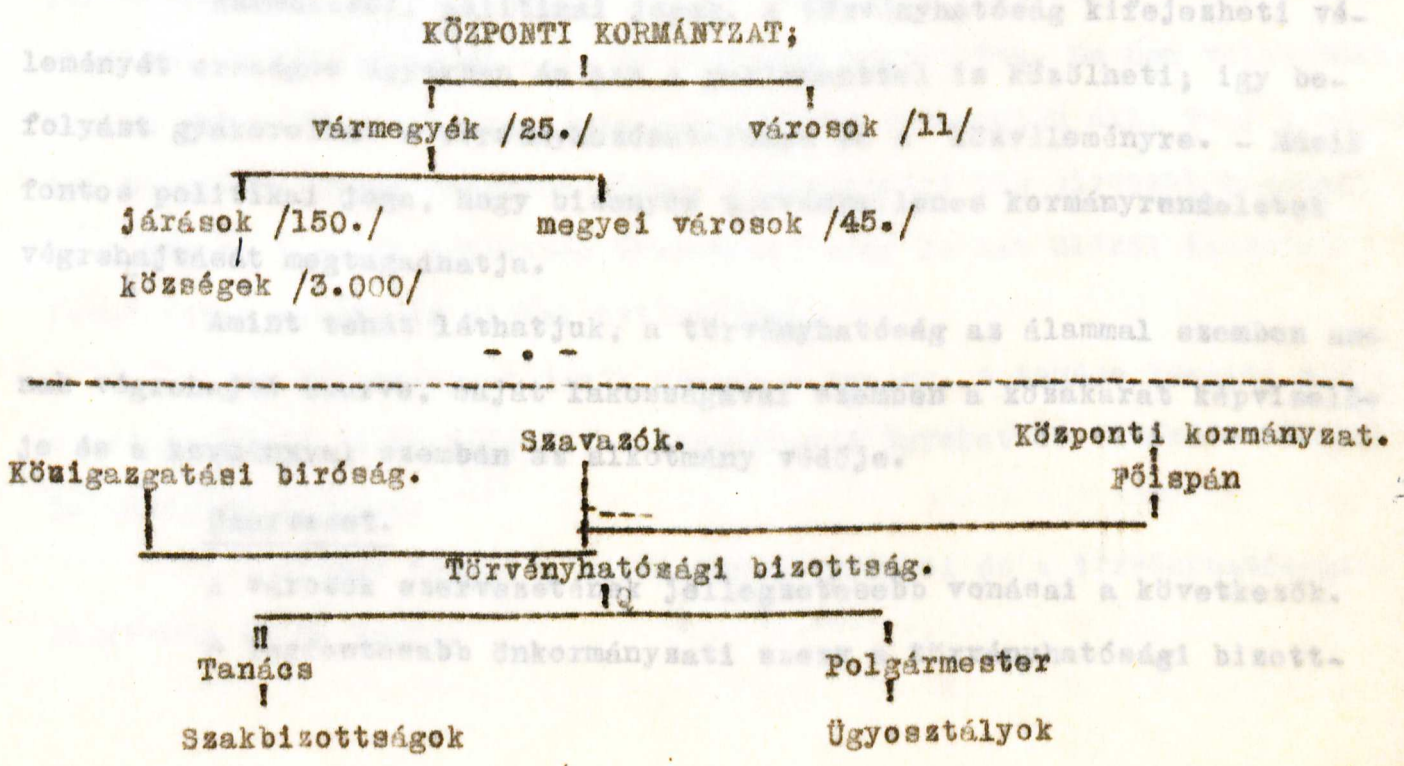
KÖZIGAZGATÁSI ELJÁRÁSI SZEMINÁRIUM.

1940. december 5.

MAGYAR ÖNKORMÁNYZATI JOG.

Az önkormányzatok, - amelyeknek eredetét visszanyulik a XI. századig, vagyis a magyar államalapítás fiú kóráig, - mindig nagy szerepet játszottak a magyar jogéletben. Az önkormányzatok nyomait már az első alkotmányban felfedezhetjük. Jelenlegi alakjukban a vármegyét XIII. században, a városokat pedig a XV. században látjuk. Ezek a szervek domináló politikai tényezők voltak egészen a múlt századig. Ezen idő óta a fejlődés tendenciája a centralizáció, s így az önkormányzatok jelentősége csökkent.

Mielőtt rátérnék a törvényhatóságokra, néhány szót kívánok mondani a magyar közigazgatás szervezetéről.

Közvetlenül a központi kormányzat felügyelete alatt állanak a megyék és a városok, vagyis a megyei és városi törvényhatóságok. A megyék felügyelete alatt állanak a járások, amelyek közigazgatási egységek, önkormányzat nélkül, valamint a megyei városok, - és végül a járások gyakorolnak felügyeletet a községek felett, amelyek a legalacsonyabbrendű önkormányzatok.

Magyarországon van 25 vármegye, 11 város, 45 megyei város, körülbelül 150 járás és 3000 község.

Most a legjellegzetesebb magyar önkormányzati szerveknek, a városoknak szervezetét és közigazgatását fogom ismertetni.

A legnagyobb város Budapest, egy millió lakossal, a többi város lakossága 10.000 és 120.000 között változik.

A városok feladatai háromfélék.

Elsősor: közvetítik az állami közigazgatást, végrehajtják a törvényeket és kormányrendeleteket.

Másodsor: gyakorolják önkormányzatot, és saját belügyeiben önállóan intézkednek.

Harmadsor: politikai jogok. A törvényhatóság kifejezheti véleményét országos ügyekben és ezt a parlamenttel is közölheti; így befolyást gyakorolhat a törvényhozó hatalomra és a közvéleményre. - Másik fontos politikai joga, hogy bizonyos törvényellenes kormányrendeletek végrehajtását megtagadhatja.

Amint tehát láthatjuk, a törvényhatóság az állammal szemben annak végrehajtó szerve, saját lakosságával szemben a közakarat képviselője és a kormánnyal szemben az alkotmány védője.

Szervezet.

A városok szervezetének jellegzetesebb vonásai a következők.

A legfontosabb önkormányzati szerv a törvényhatósági bizott-

ság. Ez a bizottság gyakorolja a törvényhatóság politikai jogait. A törvényhatósági bizottság készíti a költségvetést, irányítja a pénzügyi és gazdasági ügyeket, alkotja a szabályrendeleteket, választja a főbb városi tisztviselőket - a polgármestert, főjegyzőt, tanácsnokokat ügyészt stb. - és ellenőrzi a közigazgatást.

1./ A törvényhatósági bizottság tagjai három kategóriába oszlanak.

Először: az összes választók közül választott tagok - az összes tagok létszámának 2/5-e

Másodszor: a legtöbb adófizetők közül választott tagok - az összes tagok létszámának másik 2/5-e.

Harmadszor: a különböző vallásfelekezetek képviselői, a különböző foglalkozási ágak - ügyvédek, orvosok kereskedők, iparosok stb. - képviselői, az önkéntes tagok és végül a város főtisztviselői - együtt az összes tagok létszámának 1/5-e.

Az összes tagok száma 120-tól 180-ig terjed, a város lakosságának számlájához képest. A tagok nem kapnak fizetést. Hat évre választják őket. Bárki megválasztható akinek szavazati joga van, - ami férfiaknál 24 év, nőknél ^{pedig} 30 év - és 30 életévét betöltötte. De nem választható meg az aki a várossal bármilyen szerződéses viszonyban áll, vagy a városból bármilyen címen fizetést élvez. A bizottsági tag elveszti tagságát, ha a várossal saját érdekében közbenjár, vagy ha hat hónapig igazolatlanul távol marad. Az ülések nyilvánosak.

Az önkormányzat másik szerve a tanács. A tanács készíti elő a törvényhatósági bizottság által tárgyalandó ügyeket és intézi a kisebb jelentőségű ügyeket.

A tanács tagjai a város főtisztviselői és a törvényhatósági bizottság 16-24 tagja.

Vanja valamilyen ingatlanát, a bank megköveteltjének engedélyét kell kikérni.

A végrehajtóhatalom feje a polgármester. Őt a törvényhatósági bizottság választja 10 évre. Ő képviseli a várost és ő felelős az adminisztráció eredményességéért. Hatáskörét az Ugyosztályok útján gyakorolja, amelyeknek élén egy-egy tanácsnok áll. Az egyes városokban rendszerint a következő Ugyosztályok működnek.

1./ Személyzeti ügyek, közszolgálat, alkalmazottak kinevezése, előléptetés, nyugdíjazás.

2./ Pénzügy.

3./ Közsoktatásügy, iskolák, múzeumok, könyvtárak, sport, játékterek, testnevelés.

4./ Közművek, - közlekedés, víz, villany.
5./ Városrendezés, várostervezés, utak

6./ Közegészségügy, kórházak, kúrtisztaság, közlelmesés, élelmiszerellenőrség.

7./ Katonai ügyek, légvédelem, tűzoltóság.

8./ Kösjólét, szociálpolitika, szegényházak, munkanélküliek segélyezése, gyermekjólét.

Pénzügy. A városok fő jövedelmi forrása az ugynevezett póttadó. Ez az egyenes állami adók, vagyis az ingatlan adók és jövedelmi adók után meg-

állapított póttadó, amelyre a városok jogosultak kivetni - amely azonban nem haladhatja meg az állami adó 50 %-át. Ha a város rossz pénzügyi helyzetben van, a kormány adhat engedélyt arra, hogy a póttadó 50 % fölé, de

sohasem többre, mint 100 % emeltessék.

A háboru után a városok ren kívül rossz pénzügyi helyzetbe kerültek. A városokban a 1925-ben a Speyer bankház útján egy amerikai kül-

osónnel segitettek. A városok azonban kénytelenek voltak biztosítékul minden ingatlan vagyonukat leköttni. Ezset még most is, ha a város eladni kívánja valamely ingatlanát, a bank megbizottjának engedélyét kell kikérni.

Kormányfelügyelet.

Mint említettem a fejlődés tendenciája az, hogy az önkormányzati jogkör csökken, a kormányfelügyelet pedig mind erősebb lesz.

A kormány a felügyeletet a városok felett a belügyminiszter útján gyakorolja. A helyszíni közvetlen felügyelet az adminisztráció és az ügyintézés felett pedig a főispán feladata. A főispánt a belügyminiszter előterjesztésére az államfő nevezi kir. Politikai állás, bármikor elbocsátható.

A főispán bármikor ellenőrizheti a város pénzügyi helyzetét, közgazdaságát és ügyintézését.

A város legfontosabb ügyeiben köteles a kormány hozzájárulását megszerezni.

Igy a költségvetést a kormánynak jóvá kell hagynia. A kormány kötelezheti a várost, hogy a törvényben előírt kötelezettségeinek ellátására a szükséges összegeket a költségvetésbe felvegye, és amennyiben szükségesnek látja, egyes tételeket emelhet vagy csökkenthet.

Továbbá a kormány előzetes jóváhagyása szükséges minden határozathoz, amely ingatlan vételre vagy eladásra, kölcsönökre, szerződésekre, közművek létesítésére, új állások szervezésére és szabályrendeletek alkotására vonatkozik.

Ezenkívül, ha a főispán valamely határozatot jogszabályba ütközőnek tart felfüggesztheti annak végrehajtását és elrendelheti jóváhagyás-végéig a kormányhoz való felterjesztését.

Ujabbán, 1929 óta a kormány újabb jogokat nyert a törvényhatóságokkal szemben, nevezetesen joga van a kormánynak a törvényhatósági bizottságot feloszlatni, ha az a törvénnyel szembehelyezkedik, ha az állam érdekeit veszélyeztető magatartást tanúsít vagy ha munkaképtelenné válik. A kormány azonban ezzel a jogával ezideig még nem élt.

1923-ban három város Buda és Dunán jobboldalon eszenet volt, Pest

a Dunán balpartján és a régi Aquinumi egyesültek és így létrejött Budapest.

És végül, ha város rendkívül rossz pénzügyi helyzetbe kerül, a kormány azt országgyűlési hozzájárulásával a várost pénzügyi felügyelet alá helyesheti, ami annyit jelent, hogy a város pénzügyekben önállóságát elveszti.

Ezzel szemben a törvényhatóságoknak bizonyos jogaik vannak a kormány törvényellenes működésével szemben.

Igy az országgyűlés által meg nem szavazott adók behajtására és újoncok állítására vonatkozó kormányrendeletek végrehajtását a törvényhatóságok megtagadhatják. Ez volt a múlt századokban a magyarság egyik legerősebb és leghatékonyabb fegyvere a Habsburg abszolútizmus ellen. Ez nem jelent forradalmat, csupán annyit, hogy a törvényhatóságok nem fizetnek adót és nem adnak katonát. Ezenkívül a törvényhatóság a kormánynak törvényellenes rendeletei ellen, panasszal fordulhat a közigazgatási bírósághoz.

Hasonló elvek érvényesülnek a megyei városok szervezetében is, avval a különbséggel, hogy azok nem a kormány, hanem a vármegye közvetlen felügyelete alatt állanak. Azonban joguk van a vármegye határozatai ellen a kormányhoz fordulni.

Ezek a magyar únkormányzati igazgatás legjellemzőbb vonásai.

Budapest.

Budapest, őse Aquincum város volt amelyet a III. században a rómaiak alapítottak mint a keleti barbárok elleni védőbástyát.

Miután a magyarok a X. században meghódították az országot, Buda városát alapították Aquincum helyen és ez később az ország fővárosa lett. A várost a tatárok 1241-ben teljesen elpusztították, de később újra felépült, majd 1526-ban a törökök ismét elpusztították.

1822-ben három város Buda & Duna jobbpartján ezekben velé, Pest a Duna balpartján és a régi Aquincum egyesültek és így létesült Budapest.

Budapest politikai, pénzügyi, kulturális és kereskedelmi központja Magyarországnak. Lakossága amely 1800-ban 50.000 körül volt, ma egymillión felül van, és az elmúlt évszázadban Berlin mellett Európa összes városai között Budapest mutatja a legnagyobb fejlődést.

Lakosságának 90 %-a magyar 6.5 % német és 1.5 %-a szlovák.

Vallás szerint 60 % római katolikus, 20 % zsidó és 17 % református.

Ha összehasonlítjuk Budapestet a világ nagy városaival, azt látjuk, hogy az a legnagyobb városok között a harmincadik. Az öt legnagyobb: New-York 6.9, Tokió 5.6, Berlin 4.2, London 4.2, és Chicago 3.3 millió lakossal. Az európai városok közül Budapest a tizennegyedik; itt az első öt: Berlin 4.2, London 4.2, Moszkva 3.3 Páris 2.6 és Leningrád 2.7 millió lakossal. A következők Athén 2.2 ésrelékkal, majd saját anyaföldjéhez viszonyítva Budapest viszonylag egyike a világ legnagyobb városainak. Míg például az Egyesült Államok legnagyobb városában New-Yorkban lakik az Egyesült Államok népességének 5.8 %-a, Berlinben Németország népességének 6.3 %-a, Párisban Franciaország népességének 6.8 %-a, Londonban Anglia népességének 10.1 %-a, Budapesten Magyarország népességének 12 %-a lakik. Ebből a szempontból viszonylag a legnagyobb város Wien volt, amelyben Ausztria lakosságának 27 %-a lakott. Jelenleg tudomásom szerint ebből a szempontból a legnagyobb város Buenos Aires, ahol Argentína lakosságának 18 %-a lakik.

Népsűrűség: Összehasonlítás szempontjából csak európai városok adatai állnak rendelkezésemre.

Európa legsűrűbben lakott városai a következők.

1./ Szofia, Bulgária fővárosa km²-ként 47.000 lakóssal.

2./ Páris km²-ként 33.000 lakóssal.

3./ Osló /:Norvégia:/ km²-ként 16.000 lakóssal.

4./ Moszkva km²-ként 15.000 lakóssal

5./ London km²-ként 13.000 lakóssal.

Budapest km²-ként 5.500 lakóssal a 16-ik helyen áll.

New-York a km²-kénti 9.000 lakásával ebben a sorban a 10-ik volna.

A többi magyar várossal való összehasonlítás kedvéért megemlíttem, hogy Budapest, költségvetése többet tesz ki, mint a többi 11. törvényhatósági város és a 45 megyei város költségvetésének összege együttvéve.

Másik fontos tényező egy város fejlődése szempontjából a születési és halálozási arány. Ha Budapestet ebből a szempontból Európa többi városaival hasonlítjuk nem nagyon kedvező eredményt kapunk.

Az európai városok közül a legnagyobb a születési arányszám Nápolyban 24.8 ezreléssel, utána következik Athén 24.2 ezreléssel, harmadik Róma 21.3 ezreléssel, negyedik Madrid 20.7 ezreléssel és ötödik Liverpool 20.3 ezreléssel. Budapest 15.1 ezreléssel a 17-ik.

A legalacsonyabb halálozási arányszáma van Rotterdammak 7.7 ezreléssel, második Amsterdam 8.3 ezreléssel harmadik Utrecht 8.8 ezreléssel negyedik Prága 8.9 ezreléssel és ötödik Essen 9.1 ezreléssel. Budapest 15 ezreléssel a negyvenedik.

Budapest szervezete hasonló a többi magyar városok szervezetéhez, az alábbi eltérésekkel. Budapesten ^{nincs} mint tanács és a tanács jogkörét a polgármester gyakorolja. A polgármestert nem 10 hanem 6 évre választják. A városnak 14 kerülete van, amelyeknek élén egy-egy előljáró áll, akiket a polgármester ellenőríti.

Néhány fontosabb adat Budapestről.

Budapesten van 812 iskola, 340 sport és játszótér, és 33 úszoda.

Az írni olvasni nem tudók száma 3.2 %.

Köszönet, hogy sikerült a magyar Szokmányügyi Igazgatóságtól állapítani.

És a közpénzt a figyelmébe ajánlom.

A városban van 30.000 ház amelyeknek 10 %-a központi fűtéssel van ellátva. A lakosság 40 %-a vagyis 400.000 lélek él olyan lakásokban, amelyekben fürdőszoba van. A lakosság 31 %-ának van választójoga.

1936-ban 100.000 külföldi látogatott el Budapestre, akiknek a fele Németországból és Ausztriából jött. 8.000 látogatónk volt az Egyesült Államokból.

- . -

Végül egy-egy összehasonlítás kívánok adni Budapest és Boston költségvetéséről.

A 317.000 lakóssal bíró Bostonnak kiadásai az 1938 évi költségvetés adatai szerint 66.000.000 dollárt tettek ki. Az 1.060.000 lakósu Budapestnek a kiadásai ezzel szemben 1936.-ban 153.000.000 pengő vagyis 25.000.000 dollár volt.

Itt azonban tekintetbe kell venni, hogy Magyarországon az életstandard lényegesen alacsonyabb, mint az Egyesült Államokban.

A költségvetés egyes ágainak kiadásai egymáshoz hasonlítva a következő képet adják.

	<u>Boston.</u>	<u>Budapest.</u>
Általános igazgatás, nyugdíjak,	7.7 %	17 %
Közegészségügy, köztisztaság	7. %	14 %
Utak	5.5 %	5.8 %
Közjótékonyosság	26.6 %	8. %
Iskolák	25. %	25 %
Könyvtárak	2 %	3 %
Egyebek	25 %	25 %

Amint láthatjuk általános igazgatásra és közegészségügyre Budapest lényegesen többet költ, ezzel szemben Boston körülbelül, háromszor annyit költ közjótékonyásra. A többi tételek nagyjából megegyeznek.

Remélem, hogy sikerült a magyar önkormányzati igazgatásról általános képet adni. Köszönöm a figyelmezt.